

Asunto Ensin Verkostokehittäjät

Stea-avustuksen vaikutus asunnottomuustyössä

Maria Degerman

Kevät 2024

Y-Säätio

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	2
2.	SELVITYKSEN TAUSTA.....	3
3.	STEA-AVUSTEINEN ASUNNOTTOMUUSTYÖ.....	4
3.1.	Nuoret.....	5
3.2.	Palvelujen ulkopuolella olevat.....	6
3.3.	Asumisneuvonta ja -ohjaus erityisryhmille	9
3.3.1.	Asunnottomat ja asunnottomuustaustaiset	9
3.3.2.	Maahanmuuttajat.....	10
3.3.3.	Vapautuvat vangit.....	11
3.4.	Vaikuttamistyö	12
4.	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	13

1. Johdanto

Asunto Ensin Verkostokehittäjien työn tavoitteena on asunnottomuustyön ja Asunto ensin -mallin mukaisen työtteen levittäminen ja juurruttaminen. Asunnottomuustyön olemassaolo on haluttu varmistaa myös hyvinvointialue uudistuksen jälkeen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestäminen on ollut ison muutoksen edessä. Saman aikaan myös sosiaali- ja terveydenhuollon järjestöjen rahoitusjärjestelmä tulee muuttumaan. Asunto ensin Verkostokehittäjiä on kiinnostanut muutosten vaikutus asunnottomiin sekä heidän tarvitsemiinsa palveluihin.

Asunto Ensin Verkostokehittäjät selvittivät aiemmin hyvinvointialueen tarjoamia asunnottomien palveluja. Kaikkien hyvinvointialueiden osalta asunnottomien palvelujen tarve ja tarjonta eivät täysin kohdanneet. Tämän vuoksi Asunto Ensin Verkostokehittäjät pitivät tärkeänä selvittää myös Stea-avusteisen asunnottomuustyön merkityksen.

Tässä selvityksessä käydään läpi Stea-avusteista asunnottomuustyötä. Selvitys pohjautuu kyselyyn, joka lähetettiin Stea-avustusta saaneille toimijoille. Kyselyyn saatujen vastausten pohjalta Stea-avusteinen asunnottomuustyö on tässä selvityksessä jaoteltu työn kohderyhmien ja avustuksen käyttötarkoituksen mukaan.

Vastausten perusteella Stea-avusteinen asunnottomuustyö kohdistui nuoriin, palvelujen ulkopuolella oleviin sekä asumisneuvontaa ja -ohjausta tarvitseville erityisryhmille, asuntojen hankintaan sekä vaikuttamistyöhön. Selvityksessä käydään Stea-avusteinen asunnottomuustyö edellä esitettyjen kohderyhmien kautta läpi.

Stea-avusteinen asunnottomuustyö kohdentuu selkeästi pääosin sellaisiin kohderyhmiin ja toimintoihin, jotka eivät sisälly hyvinvointialueiden tarjoamiin asunnottomien palveluihin. Asunnottomuusilmiön tuntemus ja palvelun sisällön suunnittelu ovat Stea-avusteisessa asunnottomuustyössä vahvempaa kuin hyvinvointialueiden tarjoamissa palveluissa. Stea-avusteisessa asunnottomuustyössä korostuu heikompien auttaminen, tasa-arvoisuus ja oikeudenmukaisuus.

Parhaat palvelukokonaisuudet saadaan muodostettua silloin, kun hyvinvointialueet ja järjestöt kykenevät tekemään kumppanuusyhteistyötä ja jakamaan osaamistaan asunnottomien palveluja tarvitseville ihmisille.

2. Selvityksen tausta

Vuonna 2023 Aran asunnottomuus selvityksen mukaan Suomessa oli 3429 yksinelävää asunnottomia. Heistä pitkäaikaisasunnottomia oli 1 018. Asunnottomia perheitä oli 123.

Asunto Ensimmäisen Verkostokehittäjät selvittivät keväällä 2023 hyvinvointialueiden tarjoamia asunnottomien palveluja. Ensimmäisenä havaintona voitiin todeta, että tieto palveluista oli erittäin hankalasti saatavissa. [Selvityksen](#) perusteella asunnottomien palveluiden järjestämisestä nousi esiin seuraavia huolenaiheita.

Asunto ensin -työote oli monelle hyvinvointialueelle vieras. Tämä ei välttämättä tarkoittanut sitä, ettei vastaavaa työtettä olisi hyvinvointialueella tarjottu, mutta sille ei vaan tiedetty nimeä. Huolestuttavan tästä havainnoista tekee sen, että Suomessa on järjestelmällisesti pyritty toteuttamaan Asunto ensin -mallia jo vuodesta 2008 alkaen, ja mallin käyttöönotolla on ollut ratkaiseva merkitys asunnottomuuslukujen laskuun. Ainoastaan pysyville asumisratkaisuille kyetään löytämään pysyviä ratkaisuja asunnottomuuteen. Asunto ensin -mallia pidetään inhimillisesti kestäväksi tapana asunnottomuusongelman hoitamiseen ja sen on myös todettu olevan kustannustehokas.

Suomessa oli selvityksen perusteella myös hyvinvointialueita, joissa toteutettiin niin sanottua vanhanaikaista porrasmallia. Porrasmallissa asunto nähdään viime sijaisena palkintona sen jälkeen, kun ihminen ensin on saavuttanut järjestelmän asettamia tavoitteita, kuten pysynyt raittiina ja sitoutunut kuntoutumiseensa.

Toisena huolenaiheena selvityksessä esiin nousi kunnan ja hyvinvointialueen yhteistyön puuttuminen. Joillain hyvinvointialueilla rajapinnan välinen yhteistyö oli rakennettu toimivaksi, jolloin kunta tai kaupunki tarjosi asunnottomille asuntoja ja hyvinvointialue taas järjesti näille henkilöille heidän tarjoamansa tuen. Oli kuitenkin alueita, joissa tyhjiä vuokra-asuntoja olisi ollut tarjolla, mutta niihin ei asunnottomia uskallettu asuttaa, koska heidän asumisen onnistumistaan ei tuettu millään tavoin.

Huolta herätti myös asunnottomien palvelujen keskittyminen suurimpiin kaupunkeihin. Ihminen voi joutua asunnottomaksi myös muualla kuin hyvinvointialueen suurimmassa kaupungissa, ja tällaisen tilanteen sattuessa olivat palvelut pääosin liian kaukana ja hankalasti saavutettavissa. Esimerkiksi hätä- tai tilapäismajoitukseen saattoi olla useamman tunnin matka, jota ei välttämättä ainakaan kaikkina kellonaikoina ollut mahdollista kulkea julkisilla kulkuneuvoilla. Palvelujen saavuttamattomuus saattaa aiheuttaa joko sen, että asunnottomat hakeutuvat pienemmiltä paikkakunnilta suuremmille paikkakunnille palvelujen perässä ja näin ollen asunnottomuus voi tulla näkyväksi ilmiöksi. Tai vastaavasti voi käydä niin, että palveluihin ei hakeuduta ja asunnottomuusongelmaa lähdetään ratkomaan itse, jolloin nämä asunnottomat katoavat sekä tilastoista että palveluista.

Tilastointi asunnottomuuden osalta on myös haaste, ja selkeästi sitä ei kaikilla paikkakunnilla katsota merkittäväksi, koska esimerkiksi Aran asunnottomuus kyselyyn jätti vastaamatta 83 kuntaa. Hyvinvointialueiden asunnottomien palveluja selvitettäessä kävi ilmi, ettei osa palveluista vastaavista henkilöistä myöskään tiennyt, kuka heidän alueellaan laskee ja toimittaa eteenpäin tiedot asunnottomien määrästä.

Koska hyvinvointialueiden järjestämät asunnottomien palvelut eivät selkeästikään täyttäneet kaikkia asunnottomien palvelutarpeita, päädyttiin Asunto ensin Verkostokehittäjissä selvittämään Stea-avusteisen asunnottomuustyön merkitystä. Tarkoituksena oli tarkastella, mihin kohderyhmiin ja toimintaan Stea-avusteinen asunnottomuustyö kohdistuu sekä katsoa, miltä osin Stea-avusteinen asunnottomuustyö täydentää hyvinvointialueiden järjestämiä lakisääteisiä palveluja.

Hyvinvointialueiden palveluita on jouduttu karsimaan taloudellisista syistä. Myös Stea-avustuksia tullaan tulevaisuudessa karsimaan. Stean 2024 avustusehdotus on viimeinen avustusehdotus, jossa sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustukset ovat olleet sidoksissa Veikkauksen tuottoihin. Stea-avustukset siirtyvät tämän jälkeen osaksi valtion budjettirahoitusta. Orpon hallitusohjelmassa määrärahoihin on suunniteltu leikkauksia, joten voidaan ennakoida avustusten vähenevän.

Asunto ensin Verkostokehittäjien huolena on, että asunnottomien palveluja karsitaan samaan aikaan sekä hyvinvointialueilla että tulevissa avustusehdotuksissa. Asunnottomien itsensä näkökulmasta tilannetta hankaloittaa entisestään se, että kaikki kustannukset ovat samaan aikaan nousseet ja sosiaalietuuksia leikataan.

3. Stea-avusteinen asunnottomuustyö

Tähän Stea-avusteisen asunnottomuustyön selvitykseen vastaajiksi valittiin ne Stea-avustusta saavat toimijat, jotka olivat Stea-hakemukseensa kirjoittaneet toimintansa kohderyhmänä olevan asunnottomien, asunnottomuusuhan alla olevien tai asunnottomuustaustaisten henkilöiden. Tiedot Stea-avustusten käyttötarkoituksista ja kohderyhmistä saatiin Stean verkkosivuilta.

Stea-avustuksilla toteutetaan tämän lisäksi myös muuta toimintaa, joiden kohderyhmänä asunnottomat tai asunnottomuustaustaiset henkilöt voivat olla. Tällaista toimintaa ovat muun muassa yksinäisyyden kokemuksen vähentäminen, raittiuden tukeminen, ruoka-avustusten järjestäminen, työllistymiseen tähtäävät toimet tai mielekkään arkielämän mahdollistaminen.

Kysely lähetettiin 28 toimijalle ja kyselyyn vastasi 25 toimijaa. Yhdellä toimijalla saattoi olla useampia eri hankkeita. Toimijoilta kysyttiin toiminnan kuvausta, toiminnan toteutuspaikkakuntaa, kohderyhmän kuvausta, asiakasmääriä sekä arviota toiminnan tärkeydestä.

Kyselyyn vastanneiden tahojen toiminnan kuvauksista käy ilmi, että Stea-avusteisen asunnottomuustyön kohteena ovat nuoret, syrjäytyneet ja palvelujen ulkopuolella olevat ihmiset, asumisneuvontaa ja -ohjausta tarvitsevat erityisryhmät, asuntojen hankinta sekä vaikuttamistyö.

3.1. Nuoret

Asunnottomuus syrjäyttää aina, mutta erityisesti nuorten osalta asunnottomuudella voi olla vakavat vaikutukset nuoren tulevaisuuteen

Nuoriin kohdistuvien Stea-avusteisten hankkeiden tavoitteena on nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisy, nuorten asumisen onnistumisen tukeminen, asumisneuvonta, sekä ohjaaminen asumiseen liittyvissä asioissa.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisy ja nuorten asunnottomuuden ratkaiseminen mahdollisimman nopeasti nähtiin tärkeänä. Tuen saaminen nähtiin merkittävänä myös asuttamisen jälkeen, jotta nuori sai mahdollisimman hyvät eväät asumisen onnistumiseen.

Asunnottomia alle 25-vuotiaita nuoria oli Aran viimeisimmässä vuoden 2023 asunnottomuusselvityksessä 530. Asunnottomien nuorten määrä väheni edellisvuodesta. Monesti nuorten asunnottomuus tarkoittaa, että nuori asuu väliaikaisena ratkaisuna sukulaisten tai tuttavien luona.

Stea-avusteiseen asunnottomuustyön selvitykseen vastanneet työntekijät kokivat, että nuorille tulee olla omia kohdennettuja palveluja. Nämä asunnottomien nuorten kanssa työskentelevät työntekijät toteavat, että nuorten on vaikeaa saada hyvinvointialueelta palveluja, etenkin jos he eivät ole lastensuojelun jälkihuollon piirissä. Aina tukea ei ole tarjolla siltikään, vaikka nuori olisikin jälkihuollon asiakas.

Asunnottomuus syrjäyttää aina, mutta erityisesti nuorten osalta asunnottomuudella voi olla vakavat vaikutukset nuoren tulevaisuuteen. Monesti nuorten ongelmat myös syventyvät, jos nuori joutuu odottamaan asuntoa tai tukipalveluja. Tällöin nuorilla on vaarana syrjäytyä yhteiskunnasta myös muilta osin.

Nuorten asumista ja asumisen onnistumista tuettiin pääsääntöisesti Nuorisoasuntoliitto NAL ry:n paikallisyhdistysten toimintana, mutta nuoret olivat toiminnan kohderyhmänä myös muutamalla muulla toimijalla. Nuoriin kohdistuvien Stea-avusteisten hankkeiden tavoitteena on nuorten asunnottomuuden ennaltaehkäisy, nuorten asumisen onnistumisen tukeminen, asumisneuvonta, sekä ohjaaminen asumiseen liittyvissä asioissa.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisy ja nuorten asunnottomuuden ratkaiseminen mahdollisimman nopeasti nähtiin tärkeänä. Tuen saaminen nähtiin merkittävänä myös asuttamisen jälkeen, jotta nuori sai mahdollisimman hyvät eväät asumisen onnistumiseen. Nuoret saivat Stea-avusteisten hankkeiden kautta ohjausta vuokran maksamiseen, asunnosta huolehtimiseen sekä asumisen oikeuksiin sekä velvollisuuksiin. Työntekijät kokivat, että itsenäistymisvaiheessa olevat nuoret kaipaavat kotiin jalkautuvaa konkreettista apua ja tukea. Tällaista ei hyvinvointialueiden palveluvalikossa ole tarjolla.

Nuoret olivat kohderymänä myös itsenäisen asumisen taitoja tukevassa tukihenkilötoiminnassa sekä vertaisryhmätoiminnassa. Pääosin nuoriin kohdistuva työ oli ennaltaehkäisevää, mutta joukossa oli myös toimintaa, joka keskittyi syrjäytymisriskissä oleviin tai jo syrjäytyneisiin nuoriin. Stea-avustuksilla asunnottomille nuorille toteutettiin myös tuki- ja kohtaamispiste Helsingissä.

Nuoriin kohdistuvia Stea-avusteisia hankkeita oli Helsingin lisäksi Länsi-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan, Keski-Suomen, Lapin, Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Vantaa-Keravan ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueilla. Asunnottomia nuoria oli Aran uusimman asunnottomuus selvityksen mukaan eniten Turussa, Espoossa, Helsingissä ja Tampereella.

Nuoriin kohdistuneet Stea-avusteiset hankkeet tavoittivat vuonna 2023 yhteensä yli 3600 nuorta. Nuorista reilu 60 % oli miehiä. Asiakasmäärät ja hankkeiden määrät olivat suurimmat pääkaupunkiseudun alueella. Helsingissä sijaitseva asunnottomille nuorille toimiva tuki- ja kohtaamispiste tavoitti 256 nuorta, joista 64 % oli miehiä.

Nykyinen hallitusohjelma pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi vuoteen 2027 mennessä huomioi nuorten asunnottomuuden. Ohjelmassa todetaan, että asunnottomuuden poistamisessa otetaan huomioon erityisesti nuoret asunnottomat ja edistetään nuorten tuettujen asumisyksiköiden perustamista. Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisohjelman edetessä nähdään, mitä tämä konkreettisesti tarkoittaa.

3.2. Palvelujen ulkopuolella olevat

--sekä kohtaamispaikkatoiminnan että etsivän työn katsottiin tavoittavan heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä, joilla monella on sekä mielenterveys- että päihdeongelmia.

Liikkuvan moniammatillisen asunnottomuustyön keskeisenä tehtävänä on tuoda asunnottomuustyö sinne, missä asiakkaatkin ovat. Keskeistä moniammatillisessa liikkuvassa asunnottomuustyössä on palvelujärjestelmän ulkopuolella olevien ihmisten tavoittaminen sekä heidän saamisensa palvelujen piiriin.

Stea-avusteisessa työssä kyetään myös joustavammin reagoimaan palvelutarpeen muutoksiin, asiakkaan ohjaamiseen sekä saattamisen hänen tarvitsemiinsa palveluihin ilman katkoksia palvelujen välillä.

Palvelujen ulkopuolelle jääneitä asunnottomia tuetaan Stea-avusteisesti etsivän työn ja kohtaamispaikka- tai päiväkeskustoiminnan avulla. Näiden toimintojen kohderyhmään kuuluvat useimmiten jo pitkään asunnottomana olleet ihmiset, jotka ovat syrjäytyneet hyvinvointialueen palvelujärjestelmistä, eivätkä he itse aktiivisesti hakeudu palvelujen piiriin. Monen heistä katsotaan olevan pitkäaikaisasunnoton.

Pitkäaikaisasunnottomaksi määritellään henkilö, joka on ollut asunnottomana vähintään vuoden tai hänellä on toistuvia asunnottomuusjaksoja viimeisen kolmen vuoden aikana. Usein pitkäaikaisasunnottomilla henkilöillä on asumisen onnistumista hankaloittavia sosiaalisia- tai terveydellisiä haasteita sekä näihin haasteisiin liittyviä tuen tarpeita. Pitkäaikaisasunnottomia henkilöitä oli Aran viimeisimmän selvityksen mukaan 1018.

Selvityksen perusteella sekä kohtaamispaikkatoiminnan että etsivän työn katsottiin tavoittavan heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä, joilla monella on sekä mielenterveys- että päihdeongelmia. Näille Stea-avusteisille toiminnoille oli tyypillistä, että toimintaan sai osallistua anonyymisti ja toiminta oli muutoinkin mahdollisimman matalan kynnyksen toimintaa. Useamman Stea-avusteisen hankkeen osalta todettiin, että toiminta on tarpeellista siksi, että kyseisellä hyvinvointialueella ei ole olemassa päihteiden käytön sallivia asumisen palveluja, eikä päihteitä käyttävillä ihmisillä ole myöskään tosiasiallisia mahdollisuuksia saada alueelta vuokra-asuntoa. Samoin todettiin, että portaittaisen asuttamisen malli on näille henkilöille liian vaativa ja alueilla tarvittaisiin enemmän Asunto ensin -mallin mukaista työtöitä. Päihteitä aktiivisesti käyttävän tai akuutista mielenterveyden ongelmasta kärsivän ihmisen on myös työntekijöiden mukaan vaikeaa saada itselleen tukea tai palveluja hyvinvointialueen tarjoamasta palveluvalikosta. Palvelujen saamista vaikeuttaa myös pysyvän osoitteen puuttuminen.

Muutama Stea-avusteisesti toiminta- tai päiväkeskustoimintaa toteuttava taho totesi, että toimintaa on muutettu, sitä tullaan muuttamaan tai se siirtyy hyvinvointialueen vastuulle johtuen matalan kynnyksen päivätoiminnan lakisääteisytydestä. Palvelun lakisääteisyys nähtiin hyvänä, mutta toisaalta pelättiin, että aktiivisesti päihteitä käyttävät henkilöt jäävät lakisääteisen päivätoiminnan ulkopuolelle. Samoin huolta aiheutti se, ettei lakisääteisissä palveluissa tarjota välttämättä mahdollisuuksia perustarpeiden tyydyttämiseen kuten peseytymiseen, ruokailuun, lepoon ja vaatteiden vaihtoon. Näiden mahdollisuuksien rajaaminen tarkoittaa käytännössä sitä, että asunnottomille ei enää ole tarjolla paikkoja, joissa voisi esimerkiksi peseytyä. Peseytymismahdollisuuksien rajaaminen on näkynyt muissa toimipisteissä siten, että osa asiakkaista peseytyy muiden toimipisteiden wc-tiloissa. Kun toiminta on Stea-avusteista, voidaan toiminnan sisältöä helpommin säädellä asiakkaiden palvelutarvetta vastaavaksi ja huomioida esimerkiksi perustarpeiden tyydyttäminen.

Asunto ensin Verkostokehittäjät kokosi vuonna 2023 yhdessä Tampereen yliopiston RESET-tiimin tutkijoiden Annalisa Sanninon ja Yrjö Engeströmin kanssa yhteen erilaisia liikkuvan moniammatillisen asunnottomuustyön toimijoita yhteiseen työpajatyöskentelysarjaan. Osa näistä toimijoista toteutti liikkuvaa moniammatillista asunnottomuustyötä Stea-avustuksilla. Työpajasarjasta tehdyn [raportin](#) mukaan liikkuva moniammatillinen työ paikkaa hyvinvointialueen palvelujärjestelmän heikkouksia ja tarjoaa mahdollisuuksia asunnottomien parempaan saavuttamiseen.

Monissa asunnottomuustyön suosituksissa, raporteissa ja selvityksissä on vuosien mittaan nostettu esiin liikkuvan moniammatillisen työn merkitys asunnottomuuden poistamisessa. Liikkuvan moniammatillisen asunnottomuustyön keskeisenä tehtävänä on tuoda asunnottomuustyö sinne, missä asiakkaatkin ovat. Keskeistä moniammatillisessa liikkuvassa asunnottomuustyössä on palvelujärjestelmän ulkopuolella olevien ihmisten tavoittaminen sekä heidän saamisensa palvelujen piiriin.

Liikkuvan sekä etsivän moniammatillisen asunnottomuustyön merkitys näyttää hyvinvointialueiden synnyn myötä kasvavan, jotta asunnottomuustyö jatkossakin

tavoittaisi asunnottomat. Liikkuva ja etsivä moniammatillinen asunnottomuustyö on samanaikaisesti sekä yksilöasiakkaiden tukemista että palveluverkon eheyttämistä.

Monesti Stea-avusteinen etsivä työ ja kohtaamispaikka- tai päiväkeskustoiminta kykenee työntekijöiden mukaan räätälöimään palveluja asiakkaan yksilöllisiä tarpeita vastaavaksi ja tarjoamaan niitä joustavasti. Stea-avusteisessa työssä kyetään myös joustavammin reagoimaan palvelutarpeen muutoksiin, asiakkaan ohjaamiseen sekä saattamisen hänen tarvitsemiinsa palveluihin ilman katkoksia palvelujen välillä.

Etsivää työtä tekevät työntekijät kertovat, että kenttätöissä saatuun kokemukseen pohjautuvan ymmärryksen välityksellä on mahdollista nostaa laajemmin esiin kohderyhmän ihmisten hoidon saantiin ja palvelunohjaukseen liittyviä ongelmia sekä haasteita. Haasteiden työstäminen yhteistyössä erityisesti hyvinvointialueiden palvelujen kanssa mahdollistaa tarvittavat muutokset palvelurakenteissa, jotka tukevat kohderyhmän ihmisten elämän- ja arjenhallintaa sekä lisäävät palveluihin kiinnittymistä.

Palvelujen ulkopuolella olevien asunnottomien kanssa työskentelevät kokivat, että työtä tarvitaan kaikkein heikommassa asemassa olevien kadulla aikaansa viettävien mielenterveys ja päihdeongelmista kärsivien ihmisten tukemiseksi sekä kadulla sosiaalisella kärjellä tehtävän työn juurruttamiseksi, jotta se tulevaisuudessa jäsentyisi hyvinvointialueiden palveluja täydentäväksi osaksi.

Palvelujen ulkopuolella oleviin asunnottomiin kohdistuvia etsivän työn ja kohtaamispaikka- tai päiväkeskustoiminnan Stea-avusteisia hankkeita oli Helsingin lisäksi Länsi-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan, Kymenlaakson, Pirkanmaan, Pohjois-Pohjanmaan, Pohjois-Savon, Päijät-Hämeen ja Vantaa-Keravan hyvinvointialueilla. Palvelujen ulkopuolella oleviin asunnottomiin kohdistuneet Stea-avusteiset hankkeet tavoittivat yhteensä yli 21 300 asiakasta. Heistä reilu 70 % oli miehiä. Asiakasmäärät ja hankkeiden määrät olivat suurimmat Pääkaupunkiseudun alueella.

Pitkäaikaisasunnottomien määrät olivat Aran viimeisimmän asunnottomuusselvityksen mukaan suurimmat Helsingissä, Espoossa, Turussa, Kuopiossa, Vantaalla, Oulussa, Jyväskylässä, Tampereella, Lahdessa ja Kemissä. Suurimpina toimijoina tämän kohderyhmän kohdalla olivat Helsingin Diakonissalaitoksen Säätiö, Sininauhasäätiö ja Vailla Vakinaista asuntoa ry.

Nykyisen hallitusohjelman tavoite on poistaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2027 mennessä. Palvelujen ulkopuolella olevien asunnottomien tulisi ainakin tavoitteen näkökulmasta hyötyä eniten nykyisestä hallitusohjelmasta ja heidän tilanteensa tulisi muuttua, jos hallitusohjelmassa päästään pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen tavoitteeseen.

3.3. Asumisneuvonta ja -ohjaus erityisryhmille

3.3.1. Asunnottomat ja asunnottomuustaustaiset

Heille luotiin myös mahdollisuuksia verkostoitua erilaisiin yhteisöihin, tuettiin uusiin toiminnan mahdollisuuksiin ja toteutettiin asunnottomien palveluihin suuntautuvaa vapaaehtoistyötä. Samalla asiakkaita ohjattiin ja saatettiin erilaisten tukien, palvelujen ja työllistymistoimien piiriin

--monella hyvinvointialueella on vapaita asuntoja, mutta vuokranantajat eivät näihin mielellään asuta asunnottomuustaustaisia ihmisiä, koska he eivät voi luottaa siihen, että näillä ihmisillä on olemassa tukiverkosto silloin, jos asumisen osalta ilmenee jotain pulmatilanteita. Tätä tarvetta on selkeästi ainakin osin paikattu Stea-avusteisilla hankkeilla.

Kyselyyn vastaajat kertoivat, että asunnottomuustaustaiset jo asunnon saaneet henkilöt saivat tukea Stea-avusteisista hankkeista, joissa keskityttiin asumisen onnistumiseen, asumisneuvontaan ja asumiseen turvaamiseen. Hankkeilla luotiin myös näille henkilöille erilaisia mahdollisuuksia kiinnittyä asumisyhteisöön sekä yhteiskuntaan. Heille rakennettiin mielekästä arkielämää sekä työllistymisen mahdollisuuksia. Tärkeänä nähtiin, että asunnottomien asuttamisprosessissa huomioidaan tuen merkitys, ja että se on olemassa jo ennalta ennen, kun sitä välttämättä akuutisti tarvitaan.

Aiemmassa Verkostokehittäjien hyvinvointialueiden asumispalveluja tarkastelevassa selvityksessä todettiin, että asumisneuvontaa tarjottiin lähes kaikilla hyvinvointialueilla. Asumisneuvonta voi olla joko hyvinvointialueen, kunnan, kaupungin, kolmannen sektorin tai vuokranantajan tarjoamaa toimintaa. ARA on avustanut asumisneuvontaa vuodesta 2009 asti. [Laki asumisneuvonnan tuesta kunnille](#) astui voimaan 1.1.2023. Aiemmin avustus kohdentui vain ARA-asuntokantaan, mutta nykyisen lain tavoitteena on ollut asumisneuvonnan laajentaminen kaikkiin asumismuotoihin.

Selvityksen perusteella Stea-avusteinen asumisneuvonta kohdentui asunnottomille tai asunnottomuustaustaisille henkilöille, joilla oli esimerkiksi vaikeuksia elämänhistoriansa vuoksi saada asuntoa tai jotka tarvitsivat maksusuunnitelmia aiemman vuokravelan hoitamiseksi tai jotain tukipalveluja asumisensa onnistumiseksi. Työntekijät totesivat, että nämä henkilöt eivät aina olleet päässeet muuhun asumisneuvontaan asiakkaaksi.

Stea-avusteisten hankkeiden avulla autettiin asunnottomia ihmisiä myös muiden käytännön asioiden hoitamisessa, kuten tukien hakemisessa, työ- tai koulutuspaikan etsimisessä tai digitaidoissa. Heille luotiin myös mahdollisuuksia verkostoitua erilaisiin yhteisöihin, tuettiin uusiin toiminnan mahdollisuuksiin ja toteutettiin asunnottomien palveluihin suuntautuvaa vapaaehtoistyötä. Samalla asiakkaita ohjattiin ja saatettiin erilaisten tukien, palvelujen ja työllistymistoimien piiriin.

Asunto ensin -mallin mukaisesti jokaisella ihmisellä on oikeus asuntoon, mutta myös tarvittavaan tukeen. Tarvittavalla tuella varmistetaan se, että asuttaminen ja asuminen onnistuu ja ennalta ehkäistään näin asunnottomuuden uusiutumista.

Verkostokehittäjien aiemmassa hyvinvointialueiden asunnottomien palveluja koskevassa selvityksessä todettiin, että monella hyvinvointialueella on vapaita asuntoja, mutta vuokranantajat eivät näihin mielellään asuta asunnottomuustaustaisia ihmisiä, koska he eivät voi luottaa siihen, että näillä ihmisillä on olemassa tukiverkosto silloin, jos asumisen osalta ilmenee jotain pulmatilanteita. Tätä tarvetta on selkeästi ainakin osin paikattu Stea-avusteisilla hankkeilla.

Samaan tarpeeseen vastaavat myös Stea-avustuksilla hankitut asunnot, jotka on kohdennettu asunnottomuustaustaisille tai asunnottomille henkilöille. Pysyvien asumisratkaisujen katsotaan olevan ensisijaisen tärkeää asunnottomuuden vähentämisessä. Selkeästi edelleen vuokra-asuntokantaa on tarpeen täydentää Stean investointiavustuksilla ostettavilla asunnoilla, koska asunnottomia tai asunnottomuustaustaisia henkilöitä ei vuokranantajien näkökulmasta katsota tarpeeksi hyväksi hakijoiksi.

Asunnottomuuden vähentämiseen tarvitaan asuntoja mutta myös tukea. Ihanteellisessa tapauksessa molemmat järjestetään aktiivisessa yhteistyössä toimien, mutta kuitenkin on olemassa hyvinvointialueita, joissa tämä ei vielä onnistu. Tämän kaltaisen yhteistyön tukemiseen tehtiin myös Stea-avustuksellista työtä.

Stea-avusteinen asumisneuvonta ja -ohjaus erityisryhmille tavoitti yhteensä yli 4540 ihmistä. Näiden hankkeiden kohderyhmänä olivat ensisijaisesti asunnottomat ja asunnottomuustaustaiset henkilöt. Heistä miehiä oli 60 %. Hankkeita toteutettiin Helsingin, Länsi-Uudenmaan, Keski-Suomen, Keski-Uudenmaan, Pirkanmaan ja Vantaa-Keravan hyvinvointialueilla. Osa hankkeista ilmoitti toiminnan olevan valtakunnallista, osa hankkeista taas työskenteli hyvin paikallisesti. Asiakasmäärät hankkeiden välillä vaihtelivat kymmenistä tuhansiin.

3.3.2. Maahanmuuttajat

Työntekijät kokivat, että maahan muuttaneilla on korkeampi riski päätyä asunnottomaksi ja syrjäytyä yhteiskunnasta sekä sen tarjoamista palveluista. Työntekijöiden mukaan hyvinvointialueilla ei ole riittävästi monikielistä palvelua eikä tietoa maahan muuttaneiden erityistarpeista. Asunnottomien maahanmuuttajien määrä on kasvanut ja tulee ennusteiden mukaan kasvamaan lisää.

Kaksi toimijaa tuotti Stea-avusteista asumisneuvontaa- ja ohjausta asunnottomille tai asunnottomuusuhan alla oleville maahanmuuttajille. Näissä hankkeissa asiakkaita oli yhteensä 771. Heistä 84 % oli miehiä. Nämä hankkeet toimivat Helsingissä ja Vantaa-Keravan hyvinvointialueella.

Asunnottomia maahanmuuttajia oli viimeisimmässä Aran tilastossa 831. Tämä on 210 henkilöä enemmän kuin vuonna 2022. Maahanmuuttajien asunnottomuus keskittyy pääkaupunkiseudulle ja erityisesti Helsinkiin. Asunnottomia maahanmuuttajia on eniten Helsingissä, Espoossa, Vantaalla ja Turussa. Näissä kaupungeissa heitä oli enemmän

kuin asunnottomia nuoria ja samoin Helsinkiä lukuun ottamatta asunnottomia maahanmuuttajia oli myös enemmän kuin pitkäaikaisasunnottomia.

Kyselyyn vastanneiden työntekijöiden mukaan asunnottomat maahanmuuttajat tarvitsivat asumisneuvonnan ja ohjauksen lisäksi ohjausta myös muiden palvelujen käyttöön, jotka liittyivät muun muassa sosiaalietuuksiin, oleskelulupa-asioihin, oikeuksiinsa ja työllistymiseen.

Työntekijät kokivat, että maahan muuttaneilla on korkeampi riski päätyä asunnottomaksi ja syrjäytyä yhteiskunnasta sekä sen tarjoamista palveluista. Työntekijöiden mukaan hyvinvointialueilla ei ole riittävästi monikielistä palvelua eikä tietoa maahan muuttaneiden erityistarpeista. Asunnottomien maahanmuuttajien määrä on kasvanut ja tulee ennusteiden mukaan kasvamaan lisää. Tämän lisäksi he muodostavat osassa kaupungeista kolmanneksen tai jopa suuremman osan kaikista asunnottomista. Suhteutettuna tähän asunnottomiin maahanmuuttajiin kohdistuvia hankkeita oli määrällisesti vähän. Toki voi olla niin, että osa heistä saa tukea maahanmuuttajiin kohdistuvista hankkeista tai hyvinvointialueiden palveluvalikosta.

3.3.3. Vapautuvat vangit

--asumispalveluohjauksella lisättiin asiakkaan kykyä tunnistaa asumisen haasteita ja löytää apua asunnon järjestämiseen.

Työskentelyä tehdään jo vankeusaikana, jolloin vangit ja henkilökunta osaavat suunnitella asumista faktoihin perustuvan ajankohtaisen tiedon pohjalta.

Vapautuvien vankien ja yhdyskuntaseuraamusta suorittavien henkilöiden asunnottomuus on edelleen yleistä. Vapautuvien vankien asunnottomuus lisää vaikeutta yhteiskuntaan integroitumiseen ja kasvattaa riskiä uusintarikollisuuteen.

Verkostokehittäjän tekemän aiemman hyvinvointialueen asunnottomien palveluja koskevan selvityksen mukaan muutamalla hyvinvointialueella vapautuvien vankien asuttaminen asumisyksiköihin koettiin eräänlaisena turvallisuusriskinä. Asunnottomat vapautuvat vangit ohjattiin myös pääsääntöisesti tilapäismajoitukseen riippumatta siitä, miten he tuomionsa aikana olivat esimerkiksi kuntoutuneet.

Stea-avusteista vapautuviin vankeihin kohdistuvaa asunnottomuutta ennaltaehkäisevää työtä ja asumisen onnistumista toteutettiin pääosin Rikoksettoman elämän tukisäätiön (RETS) toimintana. Toiminnalla vähennetään rikostaustaisten asunnottomuutta ja uusintarikollisuutta. Stea-avusteisesti toteutettiin muun muassa asumispalveluohjausta. Työntekijät kokivat tärkeinä asioina asiakkaiden tavoittamisen, asuttamisen ja osallisuuden kokemuksen lisäämisen. Asunnottomuustyön lisäksi Stea-avusteisesti tehtiin myös muuta työtä, jonka kohderyhmänä vangit tai vapautuvat vangit olivat.

Kyselyn vastauksista käy ilmi, että asumispalveluohjauksella lisättiin asiakkaan kykyä tunnistaa asumisen haasteita ja löytää apua asunnon järjestämiseen. Ohjauksella tuettiin asumiseen liittyviä taitoja ja lisättiin tietoa asunnon saamisen mahdollisuuksista. Tällä työllä pyrittiin vähentämään myös läheisten huolta asumisen järjestämisestä. Työskentelyä tehdään jo vankeusaikana, jolloin vangit ja henkilökunta osaavat

suunnitella asumista faktoihin perustuvan ajankohtaisen tiedon pohjalta. Stea-avusteinen työ tavoittaa vuosittain 400 vapautuvaa vankia, joista 90 % on miehiä.

Rikoksettoman elämän tukisäätiö myös koordinoi Vapautuvien asumisen tuen verkostoa (VAT), joka on ainoa valtakunnallinen vapautuvien vankien asumiseen erikoistunut asiantuntijaverkosto. Rikoksettoman elämän tukisäätiö osallistuu aktiivisesti julkiseen keskusteluun rikostaustaisten asunnottomuuden vähentämiseksi ja tukipalvelujen kehittämiseksi. Asunnottomille vangeille on Stean investointiavustuksilla hankittu myös asuntoja. Aiemman hyvinvointialueiden asunnottomien palveluja koskevan selvityksen mukaan vain muutamalla hyvinvointialueella oli vapautuviin vankeihin kohdistuvaa asunnottomuustyötä.

3.4. Vaikuttamistyö

Asunnottomat ja asunnottomuusuhan alla olevat ihmiset tulisi työntekijöiden mukaan ottaa paremmin huomioon palveluja suunniteltaessa.

Stea-avusteisesti toteutettiin myös vaikuttamistyötä, jolla pyrittiin vaikuttamaan ihmisten asenteisiin koskien asunnottomuutta ja asunnottomia. Vaikuttamistyötä tehtiin niin nuorten kuin aikuistenkin asunnottomuuden vähentämiseksi. Vaikuttamistyöllä saattoi olla myös erilaisia painotuksia siten, että vaikuttamistyö keskittyi johonkin tiettyyn erityisryhmään.

Selvityksestä ilmenee, että tärkeänä Stea-avusteisessa vaikuttamistyössä nähtiin kaikkien kohderyhmien kohdalla edunvalvontatyö. Vaikuttamistyötä tekevät tahot kokivat merkittävänä sen, että joku nostaa asunnottomien ja asunnottomuustaustaisten ihmisten ääntä kuuluviin. Heikoimmassa asemassa olevat ihmiset eivät työntekijöiden mukaan itse nosta itseään esiin, ja tämän vuoksi Stea-avusteista vaikuttamistyötä toteuttavat tahot kokivat, että jonkun täytyy se näiden ihmisten puolesta tehdä.

Stea-avusteisen vaikuttamistyön avulla pyrittiin asenteiden lisäksi vaikuttamaan myös sekä poliittiseen päätöksen tekoon että hyvinvointialueiden palvelujärjestelmiin. Vaikuttamistyötä tehtiin sekä alueellisesti että valtakunnallisesti.

Asunnottomat ja asunnottomuusuhan alla olevat ihmiset tulisi työntekijöiden mukaan ottaa paremmin huomioon palveluja suunniteltaessa. Kokemusasiantuntijuuden roolia toivottiin vahvistettavan, jotta heidän osaamistaan hyödynnettäisiin paremmin palvelujen suunnittelussa, kehittämisessä ja käytännön toteutuksessa.

Viestinnän avulla lisättiin tietoisuutta asunnottomuudesta, asuntopolitiikasta ja asunnottomuuden poistoon tähtäävistä toimenpiteistä. Vaikuttamistyöhön kuului myös eri ammattiryhmien ja asunnottomuustyötä tekevien kouluttaminen, verkostoitumisen tukeminen, verkostojen ylläpitäminen ja asunnottomuustyön yhteinen kehittäminen. Toimijat tekivät myös kansainvälistä yhteistyötä.

4. Johtopäätökset

On tärkeää, että hyvinvointialueilla tuotetaan kaikki lakisääteiset palvelut myös asunnottomien ihmisten palvelutarve huomioiden. Julkisia palveluja voidaan kuitenkin täydentää järjestöjen toteuttamalla Stea-avusteisella asunnottomuustyöllä. Näiden kahden kentän palvelujen ei tarvitse muodostaa erillisiä kokonaisuuksia, vaan niiden välinen tiivis yhteistyö on tärkeää ja välttämätöntä.

Selvityksen perusteella voidaan sanoa, että Stea-avusteisessa asunnottomuustyössä selkeästi tunnetaan asunnottomuusilmiön sekä asunnottomien palvelutarpeet hyvinvointialueita kattavammin. Stea-avusteisessa asunnottomuustyössä tunnistetaan helpommin myös haavoittuneimmassa asemassa olevat ihmisryhmät.

Stea-avusteisella asunnottomuustyöllä työtä kyetään kohdentamaan eri erityisryhmiin sekä heidän tarpeisiinsa paremmin kuin hyvinvointialueiden tarjoamissa asunnottomien palveluissa. Stea-avusteisen asunnottomuustyön kohderyhmät, kuten nuoret, syrjäytyneet ja palvelujen ulkopuolella olevat ihmiset ja asumisneuvontaa ja -ohjausta tarvitsevat erityisryhmiin kuuluvat henkilöt tarvitsevat selkeästi lakisääteisten palvelujen lisäksi myös muuta täsmennetympää tukea, jotta asunnottomuutta kyetään ennaltaehkäisemään ja vähentämään.

Stea-avusteinen asunnottomuustyö kykenee myös hyvinvointialueita ketterämmin reagoimaan muuttuviin palvelutarpeisiin, joita tapahtuu paitsi asunnottomuuskentässä, erityisesti yksittäisen ihmisen elämässä.

Täsmennetympään tuen ja palvelun lisäksi merkittävää on edelleen myös Stean investointiavustuksilla tehtävä asuntojen hankinta. Näillä asuntohankinnoilla kyetään tarjoamaan asuntoja niille, jotka asuntoa eivät muilta vuokranantajilta tule taustansa tai elämänsähistoriansa vuoksi saamaan.

Stea-avusteisella vaikuttamistyöllä puolestaan vaikutetaan siihen, että asunnottomuustaustaisten ja asunnottomien ääni ja heidän palvelutarpeensa kuulutetaan ja niitä kyettäisiin kehittämään monialaisessa yhteistyössä jatkossakin.

Y-Säätiö